

Մ Խ Ի Թ Ա Ր

ՄԱՋԱՐ վեց հարիւր եօթնամանեւոցն,
 Ի Սեբաստիա ծննաւ մարդ մը մեծ.
 Հօրն անուն Պետրոս, մօրը Շահրիստան,
 Ինքն առոյգ մանուկ, ծաղիկ աննրման:

Ձինքն աւազանէն կոչեցին Մանուկ,
 Մանուկ կոչուեցաւ այն քընքուշ մանուկ,
 Որ աղջիտութեան փըշքելով շրդթան՝
 Տի լուսաւորէր աշխարհն Հայաստան:

Երազիկ մ'էր բուսաւ, նարգոս ու քըրքում
 Խընդացընելու սըրտեբը տըրտում.
 Վարդ մ'էր արծրկեց անուշակն իր բոյր,
 Սրփոեց ամէն դի շընորհ ու հրապոյր:

Դեռ Հինգ տարեկան՝ աղածրի հասակ՝
 Ահա կը մըտնէ նա գիտնոց զասակ.
 Մանկական խաղեր և ըզբօսանքներ
 Ձինքն իր շանքերէն ետ չեն կեցըներ:

Ջարմանայ մընայ ազնիւ քահանան՝ —
 Որ էր ուսուցիչ պանծալի Մանկան, —
 Իր աշակերտին հանճարին վըբայ,
 Ու հօր մը սիրով վըբան գուրգուրայ: —

Յիշատակդ օրհնեալ ըլլայ, ո՞վ սուրբ հայր,
 Դու որ առաջին մարդիչը եղար
 Անոր՝ որ մարդէր պիտի գէշայաստան՝
 Հորդելով իրեն գիտութեան ճամբան:

Քեզ բիւր երանի որ զըւարթ սըրտով
 Լըսեցիր այբքեն հեգելն ու թոթով
 Անոր՝ որ ծորէր պիտի մեղրի պէս,
 Բերնէն հոգելից իմաստներ պէսպէս:

Քեզ բիւր երանի որ իր սըրտին մէջ
 Կրակ մը վառեցիր, հըրդեհ, բոց անշէջ,
 Ու զետեղեցիր հոն սերմեր ընտիր,
 Սերմեր որ բերին պըտուող կենսաձիր:

Բայց անոր սըրտին մէջ անտիական
 Երբ ծաղկի սէրն աստուածապաշտութեան.
 Կը կանխէ փութայ միշտ յեկեղեցի
 Ուր պիտի լըսէր անճառն Եղեցի:

Հօգնուազ երգեր ու մեղեդիներ
 Վաղ մանուկն իրենց գերի են ըրեր,
 Ու կը թըռցընեն անոր սիրտն՝ հօգին,
 Ամպէն, կապոյտն անդին, վեր յերկին:

Եւ ահա բացած շըրթները քընքուշ՝
 Կը մընչէ իրեն ծընողացն անուշ,
 Թէ երբոր հասակս աւնեմ ու մեծնամ
 Կրօնաւոր կ'ըլլամ, ո՞չ աշխարհական:

Արդէն զըրուեցաւ ամպերէն անպին
 Այն անբիծ փափաք փոքրիկ Մանուկին.
 Մասին ալ շարժեց զըրուին հեռուէն
 Արթըննալով իր դարաւոր քունէն:

Ու իրեն ճերմակ այտերէն ի վար
 Խընդեց արցունքներ զորեց բիւր հազար.
 Եւ Հին Հայկազանց աճիւններն անգին
 Երմաց մէջ իրար անցան խընդագին:

Բայց ուր ըշտապով կ'երթաս գու, Մանուկ,
 Արագ շարժելով ոտներըդ փափուկ.
 Մ'ուր փախչիս՝ թօղած ծընողքդ սիրուն,
 Մ'ուր քընքուշ ձագուկ՝ թողած քու շերմ բայն:

Կ'ըսէ — Յովհաննու Մըկըրտչի նըման
 Կ'ուզեմ անցընել կեանքս յառանձնութեան.
 Կ'երթամ անապատ ուր հրեշտակներ բիւր
 Կը ծառայեն ինձ, բերեն կերակուր:...

Բայց ուր մընացիք, հրեշտակներ դուր ուր.
 Ինչու չէք բերեր Մանկան կերակուր,
 Մանուկ կը սպասէ ձեզ ծուռըր զըրած
 Արին մէջ, շատոնց նա բան չէ կերած:

Օրն իրկուն եղաւ, և ահա արեւ
 Կը մըտնէ տակաւ լեռներուն ետեւ.
 Միթէ չ'էք տեսներ անոր արցունքներ
 Որ կ'ոսոգեն իր կարմրուկ վառ այտեր:...

Դարձիք, այ Մանուկ, մայրիկիդ դարձիք,
 Նա քեզ կը սպասէ զըթով սիրալիր:

Դարձիր գիրկ անոր՝ որ ճեղ կերակուր
Պատրաստեր է ջերմ՝ ու զըզուանքներ բխեր:

Եկեր են ըզբեզ փընտեղու խընդրակը,
Դարձիր անոնց հետ, ան'նը են հրեշտակ:
Դարձիր որ սուլած ազգ մը կերակրես,
Ջամբելով անոր խորտիկներ պէսպէս:

*
* *

Ի Սերաստիա երկու կուսաններ
Կային՝ պարկեշտիկ ամօթեա՛ծ ըլլերն:
Վաղուց նըրկրած գիրենք Յիսուսին,
Հանգչած էր անոր խաչն իրենց ուսին:

Մեծըն Մանասէ, փոքըն Մարիամ
Երկուքն ալ մէկ մէկ ծաղիկ անթառամ,
Բուսած մէկ ցօղնի վըրայ բարդ ի բարդ
Փըթթէին չըքնազ երկնից զրախտին զարդ:

Ճընշած խաբազով մարմինն ջընջուշ,
Աշխարհի հանգըն իրենց թըւէր փուշ,
Գաշուած ծածկըւած իրենց տանը մէջ
Կը փայլէին զերդ մէկ մէկ ջահ անշէջ:

Պահը, հըսկում, աղօթք գիշերն ի գըլուխ,
Իղձեր, մաղթանքներ, արցունք սրտաբուխ,
Եւ ընթերցումներ զրոց աստուածային,
Իրենց ըզբօսանքն ա՛հ՝ ասոնք էին:

Արդ Մանուկն ասոնց ձեռքն յանձնընցաւ
Նախկին ուսուցչին պաշարն երբ հասաւ:
Էր նա տասնամեայ, աշխոյժ ու զըւարթ
Կենաց գարնան մէջ նորափըթթվ Վարդ:

Տատրակն հոգեւէր աղանեկաց ցով
Շինեց իր բունիկ, իր արթուն մըտքով
Երկնից ճամբուն մէջ զընաց միշտ յառաջ,
Սէր կապեց Փըրկչին, սիրեց անոր խաչ:

Սըբբասէր սըրտին մէջ ցանուած սերմեր
Արձակեցին, ո՛հ, զողորմիկ բողբոջներ,
Դիւական սրտմբ մուտք չըզբտան հոն,
Անվընաս մընաց անոնց սուրբ կոկոն:

Ո՛հ, բաղդրիկ այդ կեանք, այդ խումբ սըր-
(բանուէր,
Այդ հեղիկ մըրմունջը, բաղդրիկ վուվուններ:

Դեռն ինքնին սոսկաց, առաւ ու կորաւ
Իր արքանեակներ խաւարածաւ:

Բայց Մանկան սուգի մօտեցան օրեր,
Ուր տի գաղբէին այն սուրբ վուվուններ:
Երկնաւոր փեսայն իրեն կը կանչէր
Այն սուրբ կուսաններ, այն աղանեկներ:

Իմաստուն կուսանքն իւզ, լապտեր առած
Թըռան զընացին փեսին ընդ առաջ,
Եւ մըտան երկնից ի սուրբ հարսնարան
Վայելել ի փառս յախտնեական...

Բայց զանոնք զեռ իր ցովը չըկանչած,
Անոնց տեսիլքով յայտնեց ինքն Աստուած,
Թէ փոքրիկ Մանուկն ինչ պիտի ըլլար,
Թէ որչափ բարեաց պիտի՝ ըլլար պատճառ:

Կը թըւէր անոնց թէ կեցած էին,
Մանասէ, Մարիամ կուսանքն երկրքին
Տեղ մ' ուր աղջնին կար մի ճանապարհ,
Որ կը տանէր զէպ ի դուռ մի պայծառ:

Դուռ բարձրաշէն, շըքեզ, փառաւոր
Բայց սառի, ձիւնի կոյտեր ահաւոր
Այնչափ իրարու վըրայ դիպուած էին,
Որ այն ճանապարհն անանց կ'ընէին:

Մանուկ մը փոքրիկ անցնելով յառաջ
Մուրճ մը ձեռքն առած կը կոտրէր քաջ քաջ
Սառի կըտորներն, ու ձիւնն ալ թիով
Կը մաքրէր ի բաց մեծ արտորանքով:

Մինչ այն հրաշալի տեսիլքին վըրան
Ջարմացած մնացած Մանասէ, Մարիամ
Դիտէին, երկնից ազդմամբ իմացան,
Որ այն շըքեզ դուռն՝ էր արբայութեան:

Եւ փափաքելով զհաճալ թէ ով էր
Այն փոքրիկ մանուկ որ ճամբան մաքրէր,
Մօտ եկան, ու ահա Մանուկն էր փոքրիկ
Որ կոտրէր մըրճով ըզսաղըն կարծրիկ:

Ինչ կ'ընես դու հոս, հարցուցին իրեն:
Պատասխանեց. Սառն ու ձիւնը մաքրեմ
Որպէս զի ճամբան բացուի ու երթան
Մարդիկ համարձակ զէպ ի մեծ դուռն այն:

Դարձեալ նոյն կուսանք, մի ուրիշ անգամ՝
Տեսնէին Մանուկն՝ ի բուն գիշերուան՝
Պալատի մը մէջ կեցած փառապանծ
Ուր խուփ մը մարդիկ կային լուսագեղաց.

Որոնք սիրալիր բիւր գրգուռնքներով
Այն փոքրիկ Մանուկը փայփայելով,
Անոր անուշակ իւղեր կը ջամբեն
Այն տեղ պատրաստուած իւրաքանչեւ:

Այն իւրն էր անուշ սր ծորեց յաւետ
Անոր շրթներէն զերդ մեղրահաս գետ,
Ու ցամբած սըրտից զովութիւն տըլաւ
Ըշտեմարանած գիտութեամբքն անբաւ:

* * *

Բայց ինչէ՛հ համար գուք, ծընողք Մանկան,
Անոր սուրբ ըզէից գուք կ'ըլլաք խափան,
Մանուկն է հիմայ տանն և չորս տարուան
Կ'ուզէ հագնիլ զգեստ կրօնաւորական:

ԶԷք թողուր. սակայն կը տեսնէք արդեօք
Թէ Բնչ աղմուկ կայ, Բնչ հըրդեհ բորբոք
Հոն Մանկան սըրտին մէջ որ կը լսփէ
Ամէն խոչ, զի սէր ամենուն յաղթէ:

ԶԷք թողուր. բայց նա փառուած նոյն սիրով
Կ'ուզէ ձեռք բերել վիճակ մ' ապահով,
Զոր երկինք վաղուց զըծեր է արդէն,
Որ է ներս մըտնել վանքի մը զըռնէն:

ԶԷք թողուր. սակայն խաբազ, պահ, ճընշում
Եւ այլ ճըգնութիւնք անթիւ, անհատնում
Պիտի խաղալիկ դառնան սուրբ մանկան,
Եւ գուցէ փառսն իր առողջութեան:

Սորված մեղեդի, երգ ու շարական,
Ատուածաշունչ գիրքն ուսած ի բերան,
Օրէ օր զընայ միշտ յառաջադէմ
Ճամբէ մ' որ տանի շիտակ վեր յեղեմ:

Տարի մ'ալ, Մանուկ, ըսիք, համբերէ՛,
Այն տարին անցաւ ու նորն եկեր է.
Դեռ պիտի մերժէք աղաչանքն անոր,
Հանելով խոչեր, արգելք նորանոր:

Հաւանէ՛, Մայրիկ, դ'ւ ձեռքովըդ տար,
Սըրբասէր տառարակդ իր ուղած դագար,

Տար շուտ քանի որ հայրն է բացակայ,
Գուցէ վերջի ողբաս օրդիդ փախըստեայ:

Եւ անուշ մայրիկն առած իր ձագուկ
Սուրբ Նըշանի վանքըն տանի ծածուկ,
Եւ զըրուշեղով ձակտին ջերմ համբոյր,
Կը դառնայ մինակ՝ զըլարթ ու տըխուր:

Պատանի առոյգ ու ծաղկահասակ
Դէմքով գեղեցիկ և շընորհունակ,
Սուրբ Նըշան վանքին յարկերուն ներքեւ
Կը ճառագայթէ զերգ փայլուն արեւ:

Տեղւոյն առաջնորդն, Անանիա անուն
Եպիսկոպոս մարդ, ըզգօն, իմաստուն,
Պատանւոյն սըրտին խորը կը կարգայ,
Ողւոյն մեծութեան վըրայ սքանչւնայ:

Կրօնաւորի զգեստը հագիւ հագած,
Լոյսեր կ'արձըլէ Մանուկ չորս դիաց.
Զափ, սահման չունի զգացած խընդութիւնն,
Դըտաւ վերջապէս տառարակն իրեն բոյն:

Բայց Բնչ ձայն է այս՝ զոր կը լըսեմ ես,
Արդեօք Բնչ մեծ տօն է, կամ Բնչ հանդէս.
Կոչնակներ հընչեն. Բնչ անուշակ վանդ,
Եւ ամէնք փութան ի սուրբ Նըշան վանք:

Խորանն է շըքեղ, լոյսերըն պայծառ,
Զարդերն են չըքնաղ հագար ու հագար,
Եւ բմին առջեւ ծընրիկ է զըրած
Պատանի մը ձեռքն ի վեր վերցուցած:

Աշխարհ չըտեսած, աշխարհի հրածեշտ
Կու տայ պատանին այն շընորհագգեստ.
Ո՛հ, ինքը Մանուկն է, գեւ չըմանցած,
Եղած Մըխիթար, եղած սարկաւազ:

Մըխիթար, անուն սուրբ և պաշտելի,
Անուն գեղեցիկ, անուն խընկելի,
Որ պիտի հընչէ յորդոր դարէ դար
Զոր պիտի երգեն բընար ու կիթառ:

Անուն որ հիցցած ցաւերուն վըրան
Պիտի ծաւալէ անոյշ բալասան,
Անուն որ կանգնէ պիտի Հայկայ տունն
Ու պանծացընէ հայ ազգին տնուն:

Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

Շարայարեղի